

قصائد سعدی

رباعیات، ترجیعات، مفردات

مصلح بن عبداللہ سعدی شیرازی
براساس نسخہ‌ی محمد علی فروغی

انتشارات ارگ نواندیش

اھواز - ۱۳۹۲

سرشناسه	سعدی، مصلح بن عبدالله، ۹۶۹۱ق
عنوان قراردادی	قصائد
عنوان و نام پدیدآور	قصائد سعدی / مصلح بن عبدالله سعدی شیرازی
مشخصات نشر	براساس نسخه محمدعلی فروغی
مشخصات ظاهری	اهواز: ارگند نواندیش، ۱۳۹۲
شابک	۳۳۱ ص.
موضوع	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۸۹-۲۵-۵
شماره الزوده	شعر فارسی - قرن ۷ق.
رده بندی کنگره	فروغی، محمدعلی، ۱۲۵۴ - ۱۳۲۱، مصحح
رده بندی دیویی	ب ۱۳۹۲ PIR۵۲۰۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۱/۲۹
	۳۲۹۰۷۹۵

انتشارات ارگ نواندیش
اهواز: پردیس، مجتمع ملای، بلوک ۱۵، واحد ۱۱
تلفن: ۳۳۵۲ ۵۲۳ - ۷۵۴۴ ۳۲۱ ۰۹۱۲

قصائد سعدی

رباعیات، ترجیعات، مفردات
شرف الدین مصلح بن عبدالله سعدی شیرازی
براساس نسخه تصحیح شده محمدعلی فروغی

ناشر: انتشارات ارگ نواندیش
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۲

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۰۸۹ - ۲۵ - ۵ ۵۵۵ ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۷۰۸۹ - ۲۵ - ۵ ISBN 978 - 600 - 7089 - 25 - 5

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

فهرست

۷	مقدمه
۱۷	قصائد فارسی
۲۱	در ستایش سلاءالدین عظاملک جوینی صاحب دیوان
۲۳	در ستایش اتابک مظفرالدین سلجوقشاه
۲۳	در وداع شاه جهان سعدین ابوبکر
۲۴	در وصف بهار
۲۵	موعظه و نصیحت
۲۶	موعظه و نصیحت
۲۷	اندرز و نصیحت
۲۸	در نصیحت و ستایش
۳۰	در ستایش حضرت رسول (ص)
۳۱	توحید
۳۲	در ستایش اتابک محمد
۳۴	وله فی مدح ابش بنت سعد
۳۴	برگشت به شیراز
۳۵	در ستایش حضرت رسول (ص)
۳۶	در ستایش قاضی رکن الدین
۳۷	در ستایش علاءالدین عظاملک جوینی صاحب دیوان
۳۹	وله فی مدح اتابک مظفرالدین سلجوقشاه
۳۹	در ستایش شمس الدین حسین علکانی
۴۱	در ستایش اتابک سعدین ابوبکر بن سعد بن زنگی بن مودود
۴۱	در وصف بهار
۴۳	در ستایش شمس الدین محمد جوینی صاحب دیوان
۴۶	مصطلح دوم
۴۸	در مدح امیر انکیانو
۵۰	تغزل در ستایش شمس الدین محمد جوینی صاحب دیوان

- در وصف شیراز ۵۱
- در لیلۃ البراءة فرموده است ۵۱
- در مدح امیر سیف الدین (محمّد) ۵۲
- در ستایش علاء الدین جوینی صاحب دیوان ۵۳
- در تنبیه و موعظه ۵۵
- پند و موعظه ۵۷
- در ستایش امیر انکیانو ۵۹
- در تهنیت اتابک مظفر الدین سلجوقشاه ابن سلغر ۶۰
- باز گردیدن پادشاه اسلام از سفر عراق ۶۲
- تغزل و ستایش صاحب دیوان ۶۲
- در انتقال دولت از سلغریان به قوم دیگر ۶۳
- در وداع ماه رمضان ۶۵
- در مدح شمس الدین حسین علکانی ۶۶
- در ستایش علاء الدین عظاملک جوینی صاحب دیوان ۶۷
- مطلع دوم ۷۰
- در ستایش شمس الدین حسین علکانی ۷۱
- در ستایش صاحب دیوان ۷۳
- در ستایش ملکه ترکان خاتون ۷۶
- در ستایش اتابک مظفر الدین سلجوقشاه ۷۶
- پند و اندرز ۷۷
- در ستایش ترکان خاتون و پسرش اتابک محمّد ۷۹
- تنبیه و موعظه ۸۰
- تغزل و ستایش صاحب دیوان ۸۱
- پند ۸۲
- در ستایش ۸۴
- در پند و ستایش ۸۵
- در ستایش ۸۶
- در پند و اندرز ۸۷
- در ستایش ابوبکر بن سعد ۹۰
- در ستایش امیر انکیانو ۹۰
- مراثی ۹۳

قصائد سعدی / ۵

۹۳	ترجیع‌بند در مرثیه‌ی سعد بن ابوبکر
۹۵	ذکر وفات امیر فخرالدین ابی‌بکر طاب ثراه
۹۶	در مرثیه‌ی عزالدین احمد بن یوسف
۹۷	در مرثیه‌ی ابابکر ابوبکر بن سعد زنگی
۹۹	در مرثیه‌ی سعد بن ابوبکر
۹۹	در مرثیه‌ی ابوبکر سعد بن زنگی
۱۰۱	در زیال خلافت بنی عباس
۱۰۳	قصائد عربی
۱۰۳	فی مرثیه‌ی امیر المؤمنین المستقیم بالله و ذکر واقعه بغداد
۱۰۷	یمدح نورالدین بن الصیاد
۱۰۹	یمدح السعید فخرالدین المنجم
۱۰۹	فی الغزل
۱۱۰	ایضاً
۱۱۱	ایضاً فی الغزل
۱۱۲	فی الشیب
۱۱۲	فی الغزل
۱۱۷	فی الغزل
۱۱۸	ایضاً فی الغزل
۱۱۹	فی الغزل
۱۱۹	ایضاً
۱۲۰	وله ایضاً
۱۲۱	وله ایضاً
۱۲۲	قطعه
۱۲۲	قطعه
۱۲۲	وله ایضاً
۱۲۲	فی مدح صاحب دیوان
۱۲۲	قطعه
۱۲۳	قطعه
۱۲۳	مفردات
۱۲۵	غزلیات مشتمل بر پند و اندرز
۱۲۵	که در غزلیات دیگر پراکنده است و

۱۲۵	در این جاگرد آورده‌ایم
۱۵۹	مثنیات
۱۶۲	قطعات در پند و اخلاق و غیر آن
۱۶۳	ظاهراً در ستایش صاحب دیوان است
۱۶۴	ظاهراً در ستایش صاحب دیوان است
۱۶۸	در عزت نفس
۱۷۱	ظاهراً در ستایش صاحب دیوان است
۱۸۳	ظاهراً در مدح صاحب دیوان است
۱۸۴	در مدح صاحب دیوان
۱۹۴	در مدح و نصیحت
۲۰۵	رباعیات در اخلاق و موعظه
۲۱۵	مثنویات در پند و اخلاق
۲۲۱	حکایت
۲۲۳	حکایت
۲۲۷	مفردات در پند و اخلاق
۲۳۵	ملحقات در پند و اخلاق
۲۳۵	۱- قصاید
۲۳۶	تنبیه و موعظت
۲۳۸	نصیحت
۲۳۹	۲- غزل‌های عرفانی
۲۴۱	۳- قطعات
۲۴۳	این غزل در تذکرة‌ی «مرآت الخیال» امیر علیخان سودی
۲۴۳	به نام شیخ سعدی است
۲۴۵	نصیحة الملوک در پند و اخلاق
۲۴۹	رساله در عقل و عشق
۲۷۳	در تربیت یکی از ملوک گوید
۲۷۹	ترجیعات
۲۹۳	قطعات
۲۹۷	رباعیات
۳۱۹	ملحقات

مقدمه

به نام خداوند بخشنده‌ی مهربان

خوانندگان محترم به خاطر دارند که چهار سال پیش از این ما به طبع آثار شیخ اجل شیراز به روشی تازه دست بردیم و از کتاب گلستان شروع کرده، سپس به بوستان پرداختیم و قسمت اعظم غزلیات شیخ را در جلد سوم قرار دادیم و اینک بقیه‌ی آثار آن بزرگوار را، از قصاید و غزلیات اخلاقی و قطعات و رباعیات و نثریات و غیره، در این مجلد چهارم جمع کرده، این مجموعه را به پایان می‌رسانیم و برای مزید استحضار خاطر خوانندگان می‌گوییم:

کلیات شیخ سعدی مطابق نسخه‌های چاپی، مشتمل بر بیست و دو، یا سه کتاب و رساله است.

آنچه پیش از گلستان درج شده، شش رساله از این قرار است:

۱. تقریر دیباچه؛ ۲. مجالس پنجگانه؛ ۳. کتاب نصیحة الملوک؛ ۴. سؤال صاحب دیوان؛ ۵. رساله‌ی عقل و عشق؛ ۶. تقریرات ثلاثه (حکایت اباق، رساله‌ی انکیانو، رساله‌ی شمس‌الدین تازیکن) و کتاب‌های دیگر از

گلستان به بعد از این قرار:

۱. گلستان؛ ۲. بوستان؛ ۳. قصاید فارسی و مرثیاتی؛ ۴. قصاید عربی؛ ۵. مثنویات و مثلثات؛ ۶. ترجیعات؛ ۷. طنبات؛ ۸. بدایع؛ ۹. خواتیم؛ ۱۰. غزلیات قدیم؛ ۱۱. صاحبیه؛ ۱۲. مقطعات؛ ۱۳. رباعیات؛ ۱۴. مفرّعات؛ ۱۵. هزلیات؛ ۱۶. حیثات.

هرچند نسخه‌های بسیار قدیم که اساس کار ما در چاپ و تصحیح کلیات بود، هیچ‌یک تمام و منظم نیست، ولی از مطالعه‌ی مجموع آنها چنین استنباط می‌شود که طرز تنظیم و از پی هم درآمدن کتاب‌های کلیات از آغاز به ترتیبی بوده که در نسخه‌های چاپی مشاهده می‌شود، ولی ناگزیر ترتیب تنظیم غزل‌ها و قطعات و رباعیات را در نظر بگیریم، آمیختگی زیاد است و نسخه‌های قدیم و چاپی اختلاف بسیار دارد.

چنان که در مقدمه‌ی منسوب به علی بن احمد بن ابی بکر بی‌ستون ذکر شده، وی در ظرف هفت سال دو مرتبه غزل‌های شیخ را ترتیب داده است و از این عبارت که می‌گوید: «جمع‌آورنده‌ی دیوان شیخ (رحمة الله علیه) در اصل وضع بنیاد بر بیست و دو کتاب و رساله کرده بود.» مستفاد می‌شود که بیستون با اینکه سی و چهار سال بعد از شیخ در شیراز می‌زیسته، ظاهراً نسخه‌یی که خود شیخ ترتیب داده باشد، در دست نداشته و این کاری است که «جامع دیوان شیخ»، یعنی دیگران کرده‌اند، و بعد هم گذشته از اینکه غزل‌های هر کتاب را برای اینکه به ترتیب بحروف تهجی بنا نهاده شود، جابه‌جا کرده‌اند. بسیاری از غزل‌ها از کتابی به کتابی نقل شده است.

ما این نکات را در مقدمه‌ی کتاب غزلیات گوشزد کرده‌ایم و در این جا مقصود این است که غیر از غزلیات درباره‌ی آثار دیگر شیخ هم از: ترجیعات و رباعیات و قطعات همین تصرّفات را روا داشته‌اند که ما با توجه به نسخه‌های قدیم به این تصرّفات اشاره می‌کنیم.

در نسخ قدیم ترتیب بندهای ترجیعات با نسخ چاپی مطابق نیست و ما غزل‌های ترجیعات را همچنان که در نسخه‌های قدیم مرتّب شده، به چاپ رساندیم.

ملمّعات دو قسمت شده، آنچه غزل است در ضمن غزل‌ها آمده و آنچه ابیات از بیش از حدّ غزل و یا در نصیحت است، پس از قصاید عربی آمده و مثلثات هم از آن جمله به شمار است و ما هم تقریباً این ترتیب را رعایت کردیم.

رباعیات شیخ، بعضی در اخلاق و یا در واقعه است و این رباعیات در نسخه‌های قدیم جزو قطعات کتابت یافته و آنچه در مغالزه است، جداگانه به نام «رباعیات» خوانده شده و ترتیب آن هم به حروف تهجی نیست. ما رباعیات عشقی و اخلاقی را از هم جدا ساختیم و مانند غزل‌ها به ترتیب حروف تهجی درآوردیم.

در نسخه‌های قدیم هم مانند بعضی از نسخ چاپی قسمتی از قطعات را «صاحبه» و قسمتی را «مقطعات» خوانده‌اند، ولی این قطعات که به دو نام نامیده شده، مخلوط است و ترتیب آنها هم یکسان نیست. ما این قطعات را به ترتیب حروف هجا تنظیم کردیم و چون از کلمه‌ی «صاحبه» مستفاد می‌شود که بعضی از این قطعات در ستایش و درباره‌ی صاحب‌دیوان

بوده، در ذیل صفحات اشاره نمودیم.

در پایان قطعات بعضی حکایات و مثنوی‌هاست که در نسخه‌ها ثبت شده ولی عنوان جداگانه ندارد؛ ما نیز به پیروی نسخه‌ها، این مثنوی‌ها را پس از پایان قطعات آوردیم. همچنین چون ابیاتی از بوستان به شکل قطعه‌ی جداگانه در میان آنها بود، چاپ مجدد آنها را لازم ندانستیم. این نکته را نیز بگوییم که در ضمن مقطعات هم، بعضی از قطعات گلستان آمده بود که تکرار آنها را بیهوده انگاشتیم، مگر آن جا که شعر با تغییر نقل شده بود که در ذیل صفحه اشاره نموده‌ایم.

مفردات را نیز که در اخلاق یا مغازله بود، از هم جدا کردیم و به ترتیب حروف تهجی مرتب ساختیم (چنان که در کلیات چاپی هم شده بود).

باری، چنان که در مقدمه‌ی غزلیات گفته شده، ماکلیه‌ی آثار شیخ را (غیر از بوستان و گلستان) در دو جلد فراهم آوردیم:

جلد اوّل: آنچه در مغازله و معاشقه است از غزل و قطعه و رباعی و غیره که به نام «غزلیات سعدی» انتشار یافته و این کتاب طلیات، بدایع، خواتیم، غزلیات قدیم (غزل‌هایی که در ستایش یا موعظه است، از میان آنها کشیده شده)، ترجیعات، قطعات، رباعیات، مفردات - که در مغازله و معاشقه است - در برمی‌گیرد.

جلد دوم: آنچه در ستایش و در اخلاق و پند و موعظه و یا واقعه است که به نام «مواعظ سعدی» خوانده می‌شود و این کتاب مشتمل بر دو قسم است:

قسمت اول: قصاید فارسی و مراثی (غزل‌هایی که در ستایش بوده و در ضمن قصاید گنجانده شده)، قصاید عربی و مثلثات؛ غزل‌های عرفانی و اخلاقی (این غزل‌ها از طیبات و بدایع و خواتیم و غزلیات قدیم گرفته شده است)؛ قطعات (صاحبیّه و مقطعات)؛ رباعیات و مفردات که در پند و موعظه است.

قسمت دوم: رسائل شش‌گانه که در کلیات چاپی قبل از گلستان درآمده است. در باب این رسائل نظر خود را اجمالاً در فهرستی که بر آن قرار داده‌ایم، گفته‌ایم و تکرار می‌کنیم که این مجموعه را به چهار بخش می‌توان کرد:

۱. آنچه به یقین می‌توان گفت به قلم شیخ است و آن کتاب نصیحة الملوک است و رساله‌ی عقل و عشق و رساله‌ی انکیانو. کتاب نصیحة الملوک و رساله‌ی انکیانو به یک روش است و معلوم می‌شود که شیخ خواسته نکاتی را که مخصوصاً در بوستان به شعر فرموده، با زبانی ساده‌تر برای امرای ترک‌زبان بگوید.

رساله‌ی عقل و عشق هم در پاسخ سؤال منظوم یکی از دانشمندان معاصر سعدی به نام سعدالدین النظری است و به همین مناسبت در نسخه‌ی نفیس آقای دانش خراسانی که آن را در مقدمه‌ی غزلیات وصف کرده‌ایم، در صدر رساله نوشته شده «رسالة النظریه» و عباراتی که در آخر رساله در این نسخه است، به عین نقل می‌شود: «تَمَّتِ الرَّسَالَةُ فِي الْعَقْلِ وَالْعَشْقِ فِي جَوَابِ الصَّدْرِ الْكَامِلِ الْمُتَبَجِّرِ الْمُحَقِّقِ، مَلِكِ الشُّعْرَاءِ سَعْدِ الْمُلَةِ وَالَّذِينَ النَّظْرِيُّ غَفَّرَ اللَّهُ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَكَتَبَهُ الْعَبْدُ عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ

محمود اَصْلَحَ اللّٰهَ شَأْنَهُ وَغَفَرْلَهُ وَلِوَالِدَيْهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ اِحْدَى وَعِشْرِينَ وَبِسْمِئِلهٖ»، و باید بگوییم که در دو نسخه‌ی بسیار قدیم رساله‌ی عقل و عشق و نصیحة الملوك کتابت شده، ولی رساله‌ی انکیانو در این نسخه نیست و ممکن است سقط شده باشد و این خود دلیلی دیگر بر صحت انتساب این رسائل به شیخ سعدی است. نکته‌یی که لازم است یاد کنیم، این است که مندرجات کتاب نصیحة الملوك در نسخه‌ها تقدیم و تأخیر داشت و برای اینکه جمله‌ی سقط نشود و مقابله‌ی نسخ سهل گردد، مطالب را به وسیله‌ی اعداد جدا کردیم.

۲. پنج مجلس است در موعظه که به نظر ما اگر از شیخ هم باشد، در منبر یا مجلسی تقریر فرموده و دیگران به نگارش درآورده‌اند. این مجالس در نسخه‌های بسیار قدیم که در دسترس است، وجود ندارد و ممکن است افتاده باشد.

۳. رسائلی که به نام «تقریرات ثلاثه» در احوال شیخ نوشته شده، از این قرار: سؤال صاحب دیوان از شیخ، ملاقات شیخ با آباقا و رساله‌ی شمس‌الدین تازیکو، که چنان که از مندرجات آنها شکار است، دیگران در احوال شیخ نوشته‌اند و تنها اشعاری که در این رسائل گنجانده شده، از شیخ است؛ ولی مطالب این رسائل به نظر ما مشکوک است که از شیخ باشد و در نسخ معتبر و قدیم نیست.

۴. ملحقات رسائل که عبارت است از مقدمه‌ی منسوب به بیستون و دیباچه‌یی که بر کلیات شیخ نوشته‌اند و بدون تردید از دیگران است. ما این رسائل را با تقدیم و تأخیری که ترتیب آن را یاد کردیم، با اینکه

تردید نداریم که بخش سوم و چهارم آن از شیخ نیست، در این کتاب آوردیم و چون ممکن است بعضی بخواهند این دوره‌ی کلیات را یک جا جلد کنند و رسائل را چنان که در کلیات چاپی معمول است، در اول کلیات پیش از گلستان درآورند، آن را از سایر قسمت‌ها جدا ساختیم.

با توضیحاتی که داده شد، خوانندگان توجه می‌فرمایند که از کتب و رسائل سعدی که در کلیات چاپی آمده (غیر از خبیثات و هزلیات) هیچ یک ترک نشده و کلیه‌ی آنها در چهار مجلد به روشی که بیان کردیم، به چاپ رسیده و اگر بگوییم این دوره از سایر کلیات‌هایی که تاکنون به چاپ رسیده، گذشته از چه گونگی و کیفیت و صحت، تمام‌تر و کامل‌تر هم هست، اغراق نگفته‌ایم، زیرا هم غزلیات و قطعاتی را که در نسخه‌های قدیم دیده شده و در نسخه‌های چاپی نیست، در این دوره ثبت کردیم و هم اشعاری را که در نسخه‌های مختلف خطی و چاپی به شیخ نسبت داده‌اند، به نام «ملحقات» به آن افزوده‌ایم.

چند تن از دوستان به ما گفته‌اند و شاید کسان دیگری هم باشند که طریقه‌ی ما را که ما در تنظیم کلیات به کار برده‌ایم، نپسندیده‌اند، ولی به عقیده‌ی ما ترتیب دادن آثار شیخ اجل به وجوه مختلف به هیچ وجه مانعی ندارد؛ زیرا کلیات را به شکلی که ما در دست داریم، خود شیخ تنظیم نفرموده، که اگر تصرفی در آن بشود، ناروا باشد و چنان‌که همه می‌دانند و نسخه‌های قدیم هم گواهی می‌دهد، در موقع تنظیم اشعار

شیخ به حروف تهجی، تمام غزل‌ها و رباعیات و قطعات جابه‌جا شده و در این صورت چه اشکال دارد که آن ترتیب به‌صورتی کامل‌تر و منظم‌تر تجدید شود؟

تصرفی هم که ما کرده‌ایم، در ترتیب غزلیات است که قدیم آنها را چهار مجموعه قرار داده بودند. ولیکن هیچ معلوم نیست این تقسیم از چه وجه است، زیرا غزل‌های شیخ را فقط چنان‌که ما کرده‌ایم، به دو قسمت می‌توان منقسم نمود: یکی که مغالزه و معاشقه است و دیگر که موعظه و نصیحت است. از این گذشته هر غزل منظومه‌ی مستقل تام و تمامی است که به هیچ وجه با غزل‌های دیگر ارتباطی ندارد تا تغییر ترتیب آنها تأثیری در کار داشته باشد. هیچ کس هم در مطالعہ کلیات مقید نمی‌شود به اینکه از آغاز طبیات شروع کرده، مرتباً به آخر غزلیات قدیم منتهی کند و اگر مقصود این است که معلوم باشد کدام غزل را قدیم‌تر در طبیات قرار داده و کدام یک را در بدایع یا خواتیم یا غزلیات قدیم آورده‌اند، ما هم این مقصود را تأمین کرده‌ایم، به اینکه در هر غزل نشان داده‌ایم، که جزو کدام مجموعه است، بنابراین گمان نمی‌کنم از روشی که اختیار کرده‌ایم لطمه‌ی جبران‌ناپذیری به آثار شیخ بزرگوار زده باشیم، فقط نشان داده‌ایم که غزلیات را این قسم نیز می‌توان فراهم آورد.

پیش از این گفتیم که ما از انتشار کتاب «هزلیات» و «خیثات» خودداری کردیم، اینک اجمالاً لازم است در این باب بگوییم:
هزلیات عبارت است از سه مجلس به نثر و مشتمل است بر مطالبی

ناپسند و رکیک که حکایاتی هم به نام المصاحک به این سه مجلس افزوده شده است. این کتاب در نسخه‌های قدیم که در دست ماست، نیست، ولی نمونه‌ای از آن در نسخه‌ی پاریس که تاریخ کتابت آن در سال ۷۶۷ هجری است دیده می‌شود.

خبیثات عبارت از حکایات و قطعاتی ست منظوم که هر چند زَندگی دارد، ولی طرز بیان می‌نماید که از شیخ است و در نسخه‌های قدیم هم وجود دارد. به هر حال خواه این دو کتاب از شیخ باشد یا نباشد، ما چاپ آنها را شایسته ندانستیم.

و نیز یادآور می‌شویم که در یک نسخه‌ی خطی که در دست ماست، کتابی به نام «مُعَمَّیَّات» منسوب به شیخ است. این کتاب مشتمل بر سی و یک قطعه‌ی عربی و فارسی در لغز و معماست و چنان‌که آقای عبدالعظیم قریب در مقدمه‌ی گلستانی که به چاپ رسانده‌اند، اشاره فرموده‌اند، در کلیات متعلّق به ایشان هم این قطعات که شماره‌ی آن را ۴۲ قطعه دانسته‌اند، وجود دارد.

دیگر از گفتنی‌ها اینکه، در بعضی نسخه‌های چاپی مشغری به بحر متقارب، در اخلاق شامل دویست و یک بیت به سعدی نسبت داده شد که به «کریما» معروف است. این ابیات سست و ناچیز در هیچ یک از نسخ خطی قدیم و جدید که ما در دست داریم، دیده نمی‌شود و به ظنّ نزدیک به یقین از شیخ اجل نیست. در یک نسخه‌ی خطی هم که اعتبار آن مورد تصدیق ما نیست، قصیده‌یی به سعدی در زبان‌های شهرها منسوب است و چون با نبودن نسخه‌های متعدّد تصحیح آن برای ما اشکال داشت و لازم

هم نمی دانستیم، به عمد آن را ترک کردیم.

نست به روشی که ما در تصحیح این دوره کلیات اختیار کرده ایم و همچنین در توصیف نسخه هایی که در دست داشته ایم، گفتنی ها را گفته ایم، و تنها چیزی که تکرار آن را لازم می دانیم، این است که از دانشمندانی که چند سال نسخه های نفیس خود را در اختیار ما گذاشته اند، دیگر بار سپاسگزاری و امتنان خود را اظهار داریم.

محمد علی فروغی - مهرماه ۱۳۲۰